

Essay: Når skyld tager form som politisk aktivisme

Unge og aktivisme

Dette essay bygger på ni semistrukturerede interviews med unge i alderen 18-32 år, gennemført i efteråret 2025. Med et essayistisk og eksperimenterende greb kondenseres interviewmaterialet til to analytiske figurer, der repræsenterer forskellige måder at være ung og politisk engageret på i samtiden. Figurerne er konstrueret ud fra såkaldte pinches – øjeblikke, hvor der opstår spændinger mellem det, man føler, det, man ønsker at føle, og det, man

oplever, man burde føle. Essayet viser både, hvordan ansvar, skyld, skam og stolthed gradvist former disse unges relation til samfundet, og hvordan politisk deltagelse ikke nødvendigvis udspringer af klare ideologiske standpunkter, men vokser frem gennem gentagne erfaringer af affektiv friktion, hvor det sansede over tid kan forskyde sig fra noget, der mærkes, til noget, der også må gøres.

Dette essay bygger på ni semistrukturerede interviews med unge i alderen 18-32 år, gennemført i efteråret 2025. Med et essayistisk og eksperimenterende greb kondenseres interviewmaterialet til to analytiske 'figurer', som repræsenterer forskellige måder at erfare, forstå og engagere sig i det samfund, de er en del af (jf. Nielsen 2015: 17 f.). Figurerne er konstrueret ud fra mønstre af det vi med inspiration fra Hochschild (2008: 123) kalder *pinches* – det vil sige øjeblikke af følelsesmæssig diskrepans mellem det, man føler, det, man ønsker at føle, og det, man oplever, at man burde føle. I disse øjeblikke væves det levede og det forestillede, det individuelle og det sociale sammen, og samtidens spændinger bliver sanseligt erfaret.

➤➤ Essayets ambition er at vise, hvordan politisk engagement blandt unge i dag ofte vokser frem gennem gentagne erfaringer af affektiv friktion, og hvordan dette engagement over tid kan forskyde sig fra noget, der primært mærkes, til noget, der også må gøres

Essayet undersøger, hvordan ansvar, skyld, skam og stolthed kan opstå i sådanne situationer og gradvist forme unges måder at orientere sig i verden og forholde sig til politisk engagement på. Som et analytisk greb anvendes kónede betegnelser til at tydeliggøre figurerens positioner og orienteringer, uden at disse forstås som direkte afspejlinger af deltagernes faktiske kønsidentiteter. Essayets ambition er at vise, hvordan politisk engagement blandt unge i dag ofte vokser frem gennem gentagne erfaringer af affektiv friktion, og hvordan dette engagement over tid kan forskyde sig fra noget, der primært mærkes, til noget, der også må gøres.

NANNA HAAHR HANSEN

Studerende i
Pædagogisk sociologi ved
Aarhus Universitet,
Nanna3haahr@gmail.com

JULIE KREBS VON HALLING

Studerende i
Pædagogisk sociologi ved
Aarhus Universitet,
julievonkrebs@gmail.com

To måder at mærke verden på

Han havde ikke tænkt på sig selv som politisk. Det var ikke sådan noget, man gik op i hjemme hos dem i det lille hus på toppen af bakken i forstaden. De talte ikke rigtig om politik ved middagsbordet. Moren havde kun stemt den ene gang, hvor en fjern onkel havde stillet op for et parti. I stedet talte de om arbejde, om hvem der skulle hente hvem, om fodboldresultater og praktiske gøremål.

I de sidste år af folkeskolen begyndte han at lægge mærke til nogle af lærernes beretninger i historie- og samfundsfagstimerne. Noget i ham begyndte at skurre. Det var ikke ordene i sig selv – om Europas rolle i koloniseringen, om mænds historiske magt og kvinders kamp for ligestilling. Det handlede aldrig om ham og hans liv, og alligevel sad han med fornemmelsen af at blive ramt, som om et historisk åg pludselig var blevet placeret tungt på hans skuldre. Som en usynlig forventning om, at han burde skamme sig over noget, han aldrig selv havde gjort. Han sagde det ikke til nogen. Det var for svært at placere.

I stedet begyndte han at lytte mere, end han talte. Han så YouTube, lyttede til podcasts, fulgte lange tråde på X og begyndte at læse bøger af gamle filosoffer og store tænkere. Det føltes i starten som en form for lettelse. Flere havde ligesom han fornemmet, at der var noget, man ikke længere måtte tænke højt. Alligevel fulgte der en uro med. Ikke som vrede, men som noget mere lavmælt – som en hævet moralsk finger, der pegede på ham. Det fik ham til at overvåge sine egne tanker og veje sine ord.

Nogle aftener, når han slukkede skærmen, sad han længe i mørket og stirrede ud i luften. Han kunne ikke helt afgøre, om det var verden, der var blevet mere fremmed, eller om det var ham selv, der var blevet dårligere til at være i den. Han prøvede at forstå, hvorfor han ikke kunne finde sig til rette, hvorfor han aldrig følte, at han sad på den helt rigtige plads.

Hun havde ikke tænkt på sig selv som politisk. Det var en implicit del af hverdagslivet hjemme hos dem i etplansvillaen i forstaden – et parcelhuskvarter, hun lidt tørt tænkte på som ingeniørghettoen. De talte sporadisk om politiske strømninger ved middagsbordet, om det kommende kommunevalg, om en ny kandidat til borgmesterposten, om kampen for at opnå ligestilling såvel på Christiansborg som i lederstillinger.

Hun havde altid været en, der fulgte med. Ikke sådan fanatisk, bare opmærksomt. I gymnasiet interesserede hun sig for timernes indhold – for historie, samfundsdebatterne, politikernes gnidninger. Hun bed mærke i uretfærdigheder, der ramte hende, og som efterhånden blev en fast medpassager. De var som et spejl, der blev holdt op foran hende, og fik hendes egne privilegier til at fremstå umådeligt klart.

Hun havde haft DR's notifikationer slået til på sin telefon, så længe hun kunne huske. I begyndelsen var det bare nyheder. Små bidder af kultur, musik, samfundsmæssige strømninger og flygtige billeder fra verdens hjørner. Efterhånden begyndte det at samle sig til et helstøbt billede og til en stemning mærket af magtens faste greb. Krigen. Klimaet. Klemte børn i både på et bølgende hav, oversvømmede landskaber. Politikere, der talte med store bogstaver, mens de intenst kiggede ind i mediernes kameraer. Hun mærkede en tiltagende uro og en fornemmelse af, at hendes skuldre hele tiden var hævet en anelse.

Hun tog notits af sine egne handlinger og ændrede langsomt vaner. Hun overvejede grundigt, hvad hun købte, og hvad hun spiste. Et gryende ansvar voksede frem i takt med det, hun så. Når hun betragtede sig selv udefra, så hun sig selv som glad og velfungerende. Men hendes indre var fanget i et væld af modsatrettede følelser, og en tiltagende oplevelse af afmagt viste sig. I selskab med sine venner kunne et sus af dårlig samvittighed strømme ind over hende midt i en latter – en påmindelse om verdens tilstand. Hun forsøgte at skubbe følelsen væk og sige til sig selv, at hun jo ikke kunne bære det hele alene.

Men følelsen havde fået greb i hende, og den var langsomt ved at ændre form. Den blev til en stille indre samtale, som hun førte med sig selv. Var hun tro mod sig selv? Kunne hun stå ved den, hun var? Hun mærkede en stille erkendelse af, at det liv, hun var på vej ind i, ikke længere havde rod i det liv, hun kom fra.

Om torsdagen skulle han til fodbold – et afbræk, han glædede sig til de tre gange om ugen, hvor deres ambitiøse trænere stod klar. På banen blev alting simpelt: Kroppen vidste, hvad den skulle, og han kendte sin plads på holdet. Han var hurtig, stabil, én de andre regnede med.

Der var kommet en ny spiller. En fyr fra Tyrkiet. Han var lidt yngre end de fleste på holdet, men dygtig med bolden. Smilende og ydmyg, god til at rose og erkende sine fejl. Han kunne egentlig godt lide den nye fyr. I hvert fald på overfladen. Han kunne mærke, at han begyndte at regne med ham. Det sagde han også til de andre og mente det. Den nye var vellidt. De talte fint sammen om spillet, om afleveringerne og om næste kamp. Det var uproblematisk. Næsten let. Det var først i de øjeblikke, hvor det ikke handlede om fodbold, at en ukendt fornemmelse begyndte at indfinde sig. Hans historier hjemmefra, og måden han talte om sin familie på. Små selvfølgeligheder, der var anderledes end dem, han selv bar rundt på.

Nogle gange tog han sig selv i at trække sig uden helt at kunne forklare hvorfor. Han var vokset op med en rummelighed, som i de seneste år havde føltes som et fængsel for hans stolthed. Når han måtte tilpasse sine ord og afveje sin stolthed, oplevede han at blive lukket ned – at blive reduceret som menneske. Hans stolthed var koblet til en fælles, national kultur – i den følte han sig

stærk. Han havde forsøgt at være åben. Han havde forsøgt at lytte. Det måtte også tælle for noget. Er han tro mod sig selv? Kan han stå ved den, han er?

Verden susede forbi hende – biler, der osende holdt i kø for at komme fra A til B, ansigter der kiggede ned i skærmenes blå lys og reklamer for massernes velbehag. Hendes opmærksomhed blev sporadisk fanget af de farverige palæstinensiske flag, der siden oktober 2023 i større antal blev hængt fra højhusenes vinduer. Det var en påmindelse om rædslerne i Gaza, hvor tusindvis af mennesker levede under uretfærdighedens umenneskelighed. En uretfærdighed, der for hende burde få mere opmærksomhed i Danmark. Flagene var der ikke mange af, ikke nok i hvert fald. Det var beskedent. Næsten for pænt. Hun ville ønske, det var større, mere forstyrrende eller som minimum mere synligt. At det ikke bare kunne overses i bybilledet set fra en busrude – og så var man igen videre i hamsterhjulets tumultariske hurlumhej.

Han trådte ind ad dørene og fødderne kendte automatisk ruten. I Rema 1000 var der varmt, lyst og ordentligt. Alt var sat i system. Han tog en kurv og gik hen mod køledisken. Han vidste, hvad han skulle have. Det var altid de samme retter, han skiftede mellem. Der var noget beroligende og nostalgisk ved genkendeligheden. Som om verden et øjeblik holdt op med at skifte form. Han lagde en pakke hakket oksekød ned i kurven og mærkede en flygtig irritation, da han så mærket “35 % ærteprotein og grøntsager” på emballagen. Ansvarlighed. Bæredygtigt. Træthed. Det irriterede ham mere, end han ville indrømme – ikke fordi han ikke forstod pointen eller var ligeglad med miljøet – men fordi det var endnu et “burde”, der skubbede til skyldskomplekset. Han drog en parallel mellem syndefaldet, hvor Adam og Eva blot ved deres eksistens måtte påføres skyld, og den følelse, han mærkede ved sin måde at være i verden på som dansker eller europæer. En slags moderne, habitueret sekulær arvesynd. Han skiftede grøntsagsoksekødspakken ud med en almindelig pakke. Det var *hans* hverdag, *hans* valg og *hans* vaner. *Hans* måde at leve på. Han savnede tiden, hvor mad bare var mad.

Han gik videre og så, at hylderne med alternativer var begyndt at vokse. Skiltene, der forklarede og moraliserede. Han kiggede den anden vej, og tænkte i stedet på de glade smil og den hyggelige stemning, som måltidet ville give omkring middagsbordet senere. Han håbede sådan, at det blev den samme følelse, hans børn ville få, når han engang fik sin egen kernefamilie. Det var drømmen. Han sukkede. Hvis ikke verden nåede at forandre sig for meget inden.

Hesten, Veritas, var rolig og glad. Det kunne hun mærke, da hun strøg den over den bløde mule. De havde haft den i familien, siden hun var ni år gam-

mel. Tidligere var Veritas opstaldet tyve timer i døgnet i en lille boks, hvor hun kom og besøgte den, så ofte hun kunne. Hun mærkede altid et stik af dårlig samvittighed, når hun igen forlod den i mørket på de få kvadratmeter. Nu sad hun på bænken og betragtede Veritas stå tæt med sin lille flok i folden ved den dertilhørende skov.

Hun pakkede sin sandwich ud med grillet aubergine, humus og agurk – omhyggeligt smurt aftenen før, mens hendes far sad optaget af nyhederne. Han vidste godt, at hun var vegetar, men hun kunne ikke undgå at bemærke det bekymrende udtryk i hans øjne og et skift i stemningen, når hun snakkede om at undgå animalske produkter. Og hun forstod ham godt – han mente det godt. Han var bange for, at det ville få konsekvenser for hendes sociale liv. At hun ville blive set skævt til og måske fravalgt af jævnaldrende, så hun til sidst kun ville have Veritas. For at skåne ham skjulte hun det.

Hun kunne også selv mærke, at det udefra kunne virke lidt skørt, men for hende var det nødvendigt: at gøre en lille forskel i hverdagen, så dyr som Veritas kunne få bedre vilkår. Hun kunne mærke det. Når dokumentarer og nyheder viste billeder af, at grise knap kunne vende sig i deres båse, og kyllinger, som pikkede hinanden ihjel, hvordan kunne man lade være? Hvorfor var det ikke en selvfølge at passe ordentligt på dem? For hende føltes det hele som at stå i et rum, hvor alarmen hylede, og folk langsomt havde vænnet sig til lyden. Hende. Hun. Ja, det var jo det, hun var, var det ikke?

Han har svært ved at se en fremtid i den by, han befinder sig i. Ikke fordi han ikke hører til – det kan han mærke, at han gør – men fordi hans måde at høre til på er blevet forkert. Det, der engang var en selvfølgelighed, skal nu forklares og forsvares. Skylden har indtaget den plads, stoltheden engang havde. Skam bliver en påført del af hans identitet. Han kan ikke genkende det selv billede, han får skudt i skoene. Hvad blev der af stoltheden, den ranke ryg, ja bare det at være mand i eget land? Hvordan blev tilhørsforhold til noget, man skal undskylde for og tilmed nødvendigt at forsvare? Han går forbi et klistermærke på en lygtepæl, hvor der står ”Et fælles Europa”, og med det samme sænkes hans skuldre, og han kan ånde igen. Kontinuitet, genkendelighed, traditioner, familieværdier – noget værd at kæmpe for.

Hun har svært ved at se en fremtid i den by, hun befinder sig i. Ikke fordi hun ikke hører til – det ved hun, at hun på papiret gør – men fordi tilhøret føles som at være medskyldig. Komforten har overtaget omsorgen. Effektivitet, fart og profit har overtaget ansvaret. Hun skammer sig. Det er ikke kun hendes skyld, det ved hun. Skylden bærer hun på som en byrde. Den er en påmindelse om, at verden kræver mere af hende – for hvordan kan man forestille sig en lys fremtid, hvis enhver spire af håb tromles ned af kapitalismens ansigtsløse umenneskelighed? En besked tikker ind: ”Hey, der er demonstration på

lørdag. Min farfar på 79 år kommer – hvis han kan, kan du også!” og med det samme sænkes hendes skuldre, og hun kan ånde igen. Mangfoldighed, solidaritet, omsorg, nødvendighed – noget værd at kæmpe for.

Nu går de begge mod den retning, hvor ilten bliver lettere at indånde.

Samme gader. Samme ungdom. Samme samfund.

To forskellige måder at mærke verden på.

Referencer

Hochschild, Arlie R. (2008), “Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure” i M. Greco og P. Stenner, red., *Emotions: A Social Science Reader*, London: Routledge, pp. 121-5, <https://doi.org/10.4324/9781315881393-17>.

Nielsen, Gritt B. (2015), *Figuration Work. Student Participation, Democracy and University Reform in a Global Knowledge Economy*, New York and Oxford: Berghahn.